

BREXIT?, Andreu Mas-Colell, Tribuna Barcelona, 6/10/16
BARCELONA TRIBUNA

Benvolguts amics i amigues,

Gràcies per la invitació.

Organitzaré la meva adreça en sis seccions: primer us presentaré el meu punt de vista general, després us parlaré de les causes del vot pel Brexit, seguirà una discussió de quin Brexit i de les tipologies de Brexit. Em referiré després a les conseqüències per al Regne Unit (RU) i per a la UE. I acabaré amb unes paraules sobre l'estratègia negociadora de la UE.

I. El meu punt de vista

Jo ja sé que m'heu convidat aquí en la meva condició d'economista i per fer una avaluació del Brexit des d'aquesta perspectiva. I alguna cosa us diré sobre aquest particular. Però fonamentalment us parlaré de política. Mireu: la creació de la UE (i del Mercat comú previ) va ser el resultat d'un impuls polític. I també ho ha estat l'establiment de l'Euro. Els que ens diuen que l'Euro no tenia una justificació econòmica clara tenen raó. Es va endegar per voluntat política. No sé si ho haguéssim fet si s'hagués anticipat el paper que l'Euro ha tingut en la crisi econòmica que encara estem passant, però es va fer, i penso, dit sigui de passada, que és irreversible, altre vegada per la voluntat política derivada d'una consciència europeïsta que ha estat molt forta en el continent des del 1945. I així mateix, penso, el vot del Brexit també ha estat polític. Ha estat un rebuig a Europa per part d'un país amb una consciència europeïsta comparativament dèbil.

En aquest tema, jo haig de començar per fer explícits els meus prejudicis, que són meus i no són universals. A mi em sap molt de greu que la UE perdi el RU. Tinc amics i col·legues que se

n'alegren. Alguns de manera extrema. Recordo un article a El País felicitant-se del resultat del Brexit. Els autors consideraven que donada una vocació històrica del RU per mantenir dividida Europa, la construcció d'Europa podria ser molt més ràpida sense el RU. De fet, en formes i expressions més moderades, aquest, especialment la seva conclusió, és un punt de vista força estès. I podria tenir un punt de correcte. Però, per a mi, aquesta Europa no serà l'Europa ideal. Per a mi, aquesta tenia tres pilars: Alemanya, França i el RU. Alemanya i França ens garantien una Europa sòlidament darrera de l'Estat del Benestar, Alemanya i el RU una Europa amiga de l'activitat empresarial, i França i el RU, què us he de dir?, són democràcies molt antigues i continuades. Sense el RU, parlo per mi, Europa serà incompleta. Queda coixa i pesarà menys en el món (en termes quantitius, i a grans trets, el RU a Europa és com Catalunya a Espanya). En el nostre *melting pot* necessitàvem, i crec que necessitem, la seva sensibilitat, la seva cultura i les seves rareses, encara que, què hi farem, haguéssim de fer el camí amb més calma.

II. Les causes del Brexit

En primer lloc convé tenir present que el resultat del referèndum pel Brexit podia haver estat un altre. Certament, l'euro-escepticisme britànic és una realitat i per tant el resultat que es va obtenir era una possibilitat. Però els britànics estaven molt dividits – que no és el mateix que intensament dividits – i les coses haguessin pogut anar en la direcció de quedar-s'hi. És segur que una fracció significativa dels votants, i sobretot dels abstencionistes, molts de joves, no tenien conviccions fermes sobre el tema. El referèndum mateix podia no haver-se fet. Es va fer per imprudència de Cameron que va voler superar d'aquesta manera una tensió interna en el seu partit. I una vegada convocat no estava tampoc predeterminat que totes les forces que varen confluïr en el vot favorable al Brexit s'alineessin tan perfectament: el vell esperit europeu de les classes mitjanes rurals angleses

(molt poques ciutats varen votar pel Brexit, la més gran Birmingham), els nostàlgics de l'imperi i la Commonwealth, el xovinisme i la temença dels estranys (particularment alta on n'hi havia pocs), el ressentiment de votants tradicionalment laboristes davant la competència induïda per la globalització, sobretot per la immigració interior a la UE (un factor que, com és ben sabut, ha estat més decisiu que la immigració més tradicional des dels països de la Commonwealth, que no competeix realment amb la força de treball local), i, *last but not least*, l'abstencionisme diferencial dels joves, sòlidament proeuropeus.

Però el vot pel Brexit, és important adonar-se'n d'això, no és exclusivament la conseqüència d'una dinàmica interna al RU. La UE, que tenia l'obligació d'intentar evitar-lo, també té la seva part de responsabilitat. No ho ha fet bé. En aquesta tasca la UE ha estat molt deficient. Com va dir Manuel Valls immediatament després del referèndum britànic: Europa està present en tot l'accessori i no està present en l'essencial. I, anant mes enllà, podríem afegir: La UE està present en moltes coses que, per miopia burocràtica, pensa accessòries però que no ho són. Sovint li falta sensibilitat. Prenguem un exemple petit, però punyent. Al RU va causar irritació, a sectors de l'opinió pública, que la UE imposés el sistema mètric decimal. Amb seguretat això no va ser en si mateix determinant pel resultat del referèndum, però una acumulació de petites coses com aquesta potser sí que ho va ser. Per què la UE havia de regular aquest aspecte de la vida dels britànics? Suposo que devia ser per alguna raó d'eficiència i d'unitat de mercat. Però la UE sap prou bé que les característiques culturals estan per sobre de la unitat de mercat. És evident, per exemple, que la multiplicitat de llengües és un obstacle a la unitat del mercat però, afortunadament, a ningú no se li acudiria a la UE imposar la unitat de llengua. Doncs amb els pesos i mesures és el mateix, ja que una de duess, o els britànics per ells mateixos arriben un dia a la conclusió que és millor passar al sistema mètric, cosa que és molt possible, o no hi arriben

perquè la viuen com una característica d'identitat cultural profunda, com la llengua. I si posant-s'hi s'augmenta la possibilitat que passin coses com el Brexit haurem, indubtablement, fet un molt mal negoci.

III. Quin Brexit?. Tipologies.

El fet que hagués pogut ser d'una altra manera, que les forces anti-Brexit, dins i fora del RU, gestionessin malament el camí cap al referèndum, no implica que el resultat sigui reversible, almenys, diguem, en unes quantes dècades. En una forma o altra – en parlarem – seria sorprenent que, on som ara, el Brexit no passés. Caldria una reacció política molt forta de les forces proeuropees al RU. I de moment això no es veu. El segment proeuropeu dels conservadors es troba en estat d'estupor. El Govern May representa els euroescèptics que van votar Brexit, o que no el van votar per sentiments d'ordre i de lleialtat cap a Cameron i per poca cosa més. Hi haurà debat entre conservadors, però ja serà sobre quina varietat de Brexit. Els laboristes tampoc seran la força darrera una reconsideració. En una coincidència temporal desafortunada, el *labour* ha triat aquest moment per entrar en una dinàmica suïcida que els pot anul·lar per molts anys com a factor polític rellevant al RU. Els seus militants, molts recents, estan enamorats de l'esquerranisme, completament tradicional, de Corbyn, i això durarà un temps. A més, una part dels seus votants comparteix les reserves sobre la immigració interior a la UE, i tot i que els quadres proeuropeus són influents – compten, per exemple, amb l'alcaldia de Londres i amb molts membres del Parlament – no tenen ara pes en el partit. Ens queden els lib-dem, són l'esperança. Són decididament proeuropeus i fan bandera de la causa europea. Insisteixen en un aspecte clau: que un pas tan decisiu i on tot està encara per negociar no es pot fer sense noves apel·lacions al vot a mesura que l'acord amb la UE es vagi configurant. Apel·lacions que podrien prendre la forma d'un nou referèndum (improbable), d'unes eleccions generals (que

segurament haurien de ser abans del 2020, la data en què normalment tocaria) o de successions de vots a la Cambra dels Comuns (sense oblidar la dels Lords). És evident que si aquesta posició tingués un impacte i un ressò importants llavors això afectaria a l'agenda, i a la forma, del Brexit. Ara bé, els lib-dem es troben en una posició molt dèbil a la Cambra dels Comuns (vuit diputats) i encara que hi hagués eleccions abans de la consumació del Brexit, el sistema electoral fa molt difícil una recuperació espectacular. No podran fer miracles, però sens dubte al RU aquesta és l'hora dels lib-dem, és l'hora de veure què porten a dins. De moment, podem dir que són els únics, entre els partits que compten a Anglaterra, que realment porten Europa al cap i al cor. Els hauríem d'ajudar tot el que poguéssim.

I Escòcia?. També el SNP és proeuropeu. En els dies posteriors al Brexit es va especular bastament sobre el factor Escòcia. Una opinió expressada per molts, inclòs jo mateix, era que aquest factor podia revertir el Brexit. En la mesura que Escòcia no estigués disposada a deixar la UE, el RU podia veure's abocat a triar entre Brexit i Escòcia i que en aquesta conjuntura no perdre Escòcia dominés la decisió. El fet que un dels primers moviments de Therese May fos visitar el govern d'Edinburgh semblava confirmar-ho ja que indicava que, per una banda el RU valora molt Escòcia i per altra que Escòcia tenia molt a dir en la decisió final. Però crec ara que aquest no és un anàlisi correcte. Es improbable que el Brexit fes que en un nou referèndum la independència afegís molts vots simplement per aquest nou fet. Els escocesos que en el seu referèndum es varen pronunciar pel RU no ho van fer perquè aquesta fos la manera de mantenir-se a Europa (per més que aquest argument – i això hauria de ser familiar per a nosaltres – es fes servir amb força a favor del vot contra la independència). Ho van fer perquè no volien deixar de ser britànics. I això no canviarà amb el Brexit. Per tant, en el meu parer, Escòcia serà un factor important de moderació i de neutralització de les posicions més extremes dels anti-

europaus. Però no crec que per si sola pugui forçar una reversió completa d'una decisió que va ser votada i aprovada.

En resum: em sembla que el més probable és que el debat, amb els lib-dem i, a la seva manera, el SNP a les posicions més pro-Europa, ja no serà Brexit sí o Brexit no, sinó quina forma, suau o dura, prendrà el Brexit. El resultat final dependrà també, és clar, de la posició europea, de la qual parlaré més endavant.

Què vol dir suau o dur quan ens referim al Brexit?

Esquematitzant molt (repeteixo: molt) ,podríem considerar que el Brexit dur és equivalent a què la relació entre la UE i el RU quedi establerta com la d'una zona de lliure comerç i poca cosa més. Que no fos ni això - és a dir, anar simplement a les regles de l'OMC - seria absurd. El continent és un mercat del RU i el RU és un mercat del Continent (de fet, la balança comercial és ara favorable al Continent). No seria lògic imposar tarifes duaneres en aquest comerç.

El Brexit suau, o potser hauria de dir ultrasuau , consistiria en deixar les coses com estan, excepte que el RU, al no ser membre de la UE, no participaria en la governança d'aquesta (la qual cosa implicaria, per cert, el desplaçament des del RU dels organismes de la UE que ara hi estan situats). L'acord UE-RU establiria que en la seva relació s'aplicarien les transferències econòmiques actuals i les regulacions, presents i futures, de la UE (potser podríem deixar el terme ultrasuau per referir-nos a la inclusió de la clàusula sobre futures regulacions). Evidentment, hi podria haver excepcions de detall, o de substància, com, per exemple la política agrària o pesquera comuna, quan no sigui particularment complexa deixar-les de banda de mutu acord.

IV. El RU després del Brexit

Culminat el Brexit, el Regne Unit no quedarà vagant pels espais siderals. Quedarà en el món i pel que fa al seu veí més proper, la UE, es conviurà sota un acord ordenador de les seves relacions. El Brexit tindrà sens dubte conseqüències econòmiques lligades a aquesta relació, i aquestes dependran del grau de duresa de la separació. N'hi haurà de transició i de llarg termini. Sobre les de transició no cal elaborar gaire. Hi haurà institucions europees que se n'aniran, hi haurà empreses basades en mà d'obra barata d'immigració interna que podrien deixar de ser viables, i potser hi haurà negocis (el financer?), que operen per al mercat intern de la UE, que no ho tindran tan fàcil. Però crec que aquesta transició no serà molt penosa. Entre d'altres raons perquè el RU és ara un contribuent net a la UE, i això dona espais de flexibilitat interna, i perquè no és part de la zona Euro i el Banc d'Anglaterra té doncs les mans lliures per dur a terme una política macroeconòmica facilitadora.

Pel que fa al llarg termini penso que les característiques de l'economia britànica no seran les mateixes que si el vot al referèndum hagués estat negatiu. Les decisions importen. No és probable, per exemple, que el RU pugui ser, en el mateix grau que ara, un punt d'entrada privilegiat a Europa. No perquè això sigui intrínsecament impossible, sinó perquè és difícil pensar que la UE no intentarà evitar-ho. Per exemple, la UE intentarà evitar que el centre de les finances europees no sigui part de la UE. Es pot tolerar Suïssa (que, de fet, opera molt a través de Londres) però no gaire més. I si l'accés a l'Europa de la City trontolla, la City perd un dels actius que l'ha ajudat a esdevenir un dels grans centres financers globals.

Ara bé, i encara que hi ha estudis que ho indiquen, la meua convicció és que no podem afirmar amb cap certesa que els britànics acabin sent més pobres del que serien dints de la UE. És fins i tot possible que a llarg termini creixin més que el que ara és la resta de la UE. Afegeixo, però, que si aquest fos el cas, podria ben bé ser perquè tinguessin raó els que veuen en

l'Euro un fre al creixement. Però com que el RU no és a l'Euro, se segueix que per aconseguir aquest efecte no calia sortir de la UE. Era suficient no contemplar integrar-se a l'Euro.

Però si bé penso que el RU no serà més pobre del que seria com a part de la UE també penso que, contra l'opinió de molts Brexeters, serà menys influent en el món. Com també ho serà, contra l'opinió d'alguns entusiastes europeus de la sortida del RU, la UE que en resti (si la City deixés de ser el centre financer global que ara és, no podem concloure que un altre ciutat europea la substituís en aquests paper).

V. Europa després del Brexit.

Com ja he expressat, abans la meua opinió és que quan es faci el post-mortem del Brexit, la UE no en sortirà amb un veredict de d'innocència. La UE i el seu govern, la CE, no ha estat a l'alçada. El seu President ens ha decebut, a molts, i amb seguretat a molts britànics. La CE no ha actuat amb l'energia i, sobretot, la capacitat de seducció i de lideratge que el moment demanava. Que la reacció al Brexit per part del President de la Comissió hagi estat suggerir que es dupliquin els fons de l'anomenat pla Juncker és, a més d'un tret errat (no és d'això que estàvem parlant), un tret patètic perquè el doble de molt poc és poc i, a més, ni això obtindrà. Fins ara el Pla Juncker no és gaire més que posar un títol diferent a les activitats habituals del BEI. És trist. Hem tingut mala sort. A les darreres eleccions europees es va fer un pas endavant, amb els Spitzencandidats, és a dir amb l'adopció a la pràctica i sota demanda ciutadana del principi que el futur President de la Comissió Europea fos el líder, anunciat abans de les eleccions europees, de l'agrupament polític guanyador en aquestes. No és encara el desitjable, que seria, crec, l'elecció directa del President de la Comissió. Però és un pas endavant. La mala sort és que l'elegit per aquest procediment ha estat inadequat. Va quedar tacat molt aviat per la publicitat que va rebre la seva trajectòria com a especialista en procediments poc

exemplars de *dumping* fiscal. I amb el Brexit no ha estat prou diligent. Ha fracassat estrepitosament i ho hauria de deixar córrer.

El panorama general del lideratge europeu o de les actuacions de la CE no és, afegixo, uniformement negativa. Sense entrar en judicis polítics concrets és clar que el candidat perdedor (Schultz) a les eleccions era molt més atractiu i, m'atreveixo a pensar, hagués estat molt més bon president de la Comissió. Ens podem preguntar, però, si hagués estat designat pel Consell de la Unió (és a dir, pels Estats membres), que és l'òrgan a càrrec i que podria resistir la lògica del Spitzencandidat si el candidat no fos prou dèbil per merèixer la designació. I si pensem en actuacions, he de dir que les decisions recents pel que fa a política de competència (em refereixo, entre d'altres, al cas dels impostos d'Apple) m'omple de satisfacció, fins i tot d'orgull. Europa actuant amb la cara ben alta, sense por i amb un bon lideratge. Encara hi ha esperança.

El Brexit, no ens enganyem, desestabilitza Europa. Sortiran, ja treuen el cap, imitadors. Oportunistes que apel·laran a la metodologia dels referèndums per, amb l'objectiu de forçar la mà de la UE, crear situacions consumades. Ho estem veient a Hongria. I podria arribar a passar al cor d'Europa, a França per exemple. Els oportunistes no necessàriament agitaran amb l'espectre de la sortida de la EU, ho poden fer en algun altre tema clau. Així, els Estats membres de l'Est d'Europa no votaran per sortir de la UE. Se'n beneficien molt. Ni per limitar la llibertat de moviments. També en són els beneficiaris. Però, com a Hongria, ho poden fer pel repartiment de refugiats, avui, i vés a saber per quines altres polítiques demà. Simplement són poc europeistes. Permeteu-me remarcar un fet obvi i que la coincidència en el temps del seu agreujament no ens ha de portar a confondre: el tema de la llibertat interna de moviments i el tema dels refugiats són temes diferents. El segon és ara més punyent que el primer però el primer va més

a l'essència. El segon s'haurà de tractar amb una combinació de mesures de seguretat a les fronteres d'Europa i de polítiques d'ajut, econòmic i polític, que afavoreixin la pau primer, i la prosperitat econòmica després, en els països d'origen. No vull insinuar que això sigui fàcil. No ho és. A la UE se li gira feina, a les fronteres de l'Est i del Mediterrani. Però en principi és clar que el necessari és una política ordenada d'immigració econòmica i una política de pau que minimitzi els fluxos de refugiats.

Però el primer tema, el de la llibertat de moviments interns, és consubstancial a la construcció europea (una de les quatre llibertats com ens recordava ahir la senyora Merkel). Poden haver-hi passos enrere? No n'hi hauria d'haver però em temo que n'hi pugui haver algun (extensions de períodes de residència per tenir ple dret a ajuts socials, per exemple. És quelcom que ja es va oferir al RU abans del referèndum). Espero que si n'hi ha siguin moderats, just el mínim necessari per diluir l'amenaça populista que existeix. Seria un repte majúscul per Europa si en els països receptors de l'emigració interna, que són els històrics i centrals d'Europa – França, Alemanya, Holanda,... -, es desvetllessin amb força estats d'opinió limitadors dels moviments interns de població.

En aquest context europeu no hauríem de ser tolerants amb l'oportunisme, és a dir amb les posicions dels Estats que es beneficien de la llibertat de moviments interns però alhora pretenen crear tota mena de dificultats en altres fronts, com el dels refugiats. L'únic que això aconseguirà és que els moviments xenòfobs dels diferents Estats es retroalimentin els uns als altres. Les actituds euroescèptiques en els països de l'Est són difícils de comprendre, o hauria de dir de suportar? És que no se n'adonen que una de les raons del Brexit és el desig de posar barreres als seus ciutadans? No veuen que a Alemanya o a França, o a Holanda pot esclatar la mateixa bomba que ha esclatat al RU, no en la forma d'una

sortida de la UE sinó en la forma d'una exigència de limitacions a la lliure circulació interna?.

Per acabar aquesta secció, permeteu-me expressar que, en la meva opinió, l'antídot contra la inestabilitat que generi el Brexit, i tots els Brexits o similars de demà, és que es desenvolupi el contingut polític de les institucions europees de l'única manera possible: amb l'assumpció de més responsabilitats reals per part del Parlament europeu. És la manera com les eleccions europees esdevindran importants i seran preses seriosament pels electors europeus. La UE tindrà força només quan la CE, el govern d'Europa, via Spitzencandidats o altres metodologies, se senti legitimat pel vot directe del poble europeu. Estem molt lluny d'això però l'alternativa és la fragilitat perpètua.

VI. Com negociar el Brexit.

Com i què caldrà negociar amb el RU? Començo per l'evident: la negociació serà complexa i ha de ser global. No podrà ser simplement un llistat de reciprocitats negociades una a una. Un exemple per mi familiar: les taxes universitàries són ara molt diferents entre Anglaterra i el Continent. Establir reciprocitat sense més no tindria sentit. Com tampoc en tindria la reciprocitat en l'operació d'institucions financeres i res més.

Penso que la UE, durant la negociació, sempre hauria de tenir a sobre la taula, i oferir, l'opció del Brexit suau que, recordem-ho, és el de deixar-ho tot com està, excepte que el RU no estaria a la EU i no participaria per tant a la seva governança, una limitació no menor. Essencialment seria la situació dels països de l'Àrea Econòmica Europea, com Noruega (on s'apliquen el 75% de les regulacions europees) o Suïssa. Un es pot preguntar que com podem pensar que això pugui interessar al RU. Ja els van avisar els noruecs abans del vot: si és com nosaltres quedareu com si estiguéssiu a dinc però

sense possibilitat de participar en les decisions. Ara bé, hem de tenir present que el model noruec és el que passa en un país quan en un referèndum es rebutja la UE però les seves elits en són partidàries: s'acaba igual però pagant un preu pel mal pas del referèndum. El RU no és el mateix, les seves elits estan més dividides, però segurament els proeuropeus predominen, de manera que la disponibilitat de la solució noruega és un gest important que la UE pot fer cap als sectors proeuropeus del RU. Que mai es pugui dir que la UE ha aprofitat l'ocasió per despendre's del RU. Si al final la solució noruega fos l'adoptada, això seria bo. I si davant del fet que aquesta fos l'opció triada s'imposés al RU la idea que, arribats a aquest punt, més val quedar-se a dins i no fer una renúncia de sobirania d'aquesta magnitud, encara millor. Em temo, però, que això darrer és molt improbable, almenys d'immediat.

Tampoc crec, tot sigui dit, que el RU accepti el Brexit suau. Seria una derrota massa gran pels que acaben de guanyar. Però a partir d'aquí jo no puc fer prediccions sobre el què passarà. La negociació, convé tenir-ho present, no serà principalment sobre transferències de diners. Serà sobre accés. Per part de la UE serà sobre la lliure circulació, és a dir sobre l'accés dels ciutadans europeus al RU en igualtat de condicions que els ciutadans britànics. Aquesta serà una posició més de principi (però molt de principi) que de substància, en el sentit que el futur econòmic d'Europa no depèn vitalment de la mobilitat de persones cap el RU. Per part del RU, en canvi, un tema principal d'accés serà un de substància: l'accés de les institucions financeres britàniques en igualtat de condicions a la UE (el que se'n diu el passaport de serveis financers). No veig que la UE pugui cedir gaire en el primer tema, el de l'accés de les persones, i pel que fa al segon les ganes de no cedir seran molt considerables, tant que no és segur que no hi hagi forces a Europa que ja ara vulguin aprofitar l'oportunitat del vot britànic per començar la negociació partint d'un quadre de mesures amb un contingut

contrarestador del pes de la City, la qual cosa voldria dir que el que jo he anomenat el Brexit suau no es posaria a la taula, un error, però un error possible. Desitjo, és clar, que no el cometem. Des d'Europa hauríem de propiciar que a l'intens debat que tindrà lloc en el RU les seves forces proeuropees aconseguixin imposar-se i s'acabi signant un acord d'estil noruec.

Moltes gràcies.